

Als je ambitie in de weg staat
om Jezus te volgen

Preek

Noorderlicht
ROTTERDAM
dienst

Dienst zondag 18 augustus 2024
ds. Niels de Jong

Preek

Dienst zondag 18 augustus 2024, voorganger: ds. Niels de Jong

Serie: de weg van Jezus, deel 2

Als je ambitie in de weg zit om Jezus te volgen

Bijbelgedeelte: Lucas 19: 1 – 10

We hebben het deze maanden over 'de weg van Jezus' en hoe die weg er anno nu uitziet, wat er zo goed is aan die weg van Jezus, hoe je dat pad kunt lopen, hoe je verder komt op die weg. En net als vorige week denken we vandaag na over wat je van die weg van Jezus kan afhouden, of tegenhouden, of enorm afremmen. Vorige week keken we naar Nicodemus en zagen we dat zijn kennis, die van hemzelf en van de leidende stemmen om hem heen, hoe die kennis hem in de weg zat om de weg van Jezus te gaan. Vandaag kijken we naar een ander obstakel om de weg van Jezus te gaan. Dat doen we via een verhaal uit Lucas 19.

Als je ambities hebt en ze wilt waarmaken, dan moet je daar ook dingen voor opgeven. We hebben er de afgelopen weken op de Olympische Spelen allerlei voorbeelden van gezien. Landgenoten met ambitie, om de Olympische Spelen te halen, was voor sommigen al genoeg. Maar voor anderen reikte de ambitie verder, om goud te halen. En er waren deze Olympische Spelen meer dan ooit die goud haalden. Dagenlang domineerden ze de voorpagina's. Harrie Lavreysen, Sifan Hassan, Femke Bol, Sharon Rouwendaal, Marit Bouwmeester, de roeiers, de hockeyers, hockeysters en – ik wist niet eens dat we daar goed in waren – basketballers.

Al die ambitieuze deelnemers van de Olympische Spelen waren mensen die daar ook niet zomaar zijn gekomen. Stuk voor stuk mensen die daar van alles voor hebben moeten laten. Hun agenda, hun sociale leven, hun eetpatroon, hun dagindeling – het werd allemaal ondergeschikt gemaakt aan de ambitie om te winnen. Van zulke sporters vinden we die ambities meestal wel bewonderenswaardig. We hebben het dan over 'gezonde ambitie'. Maar we weten ook wel dat er genoeg mensen zijn met ongezonde ambities – een stuk minder bewonderenswaardig. Het zijn mensen die niet zozeer ergens heel goed in willen worden, of verder willen komen. Maar mensen die vooral hoger, verder en beter dan anderen willen zijn. En desnoods ten koste van anderen, ten koste van relaties met anderen, ten koste van hun eigen gezondheid, ten koste van wat juist en eerlijk is. Omdat echt alles ondergeschikt is aan de ambitie om te winnen. Je kunt zulke mensen tegenkomen in de wereld van sport en media en politiek, maar net zo goed ook in je eigen omgeving. Bijvoorbeeld op je werk. Van die carrièretijgers, die zich vastbijten in hun carrière, die ten koste van veel hogerop willen komen. Als ze moeten kiezen tussen goede relaties of ambitie, kiezen ze voor hun ambitie. Als ze moeten kiezen voor een zuiver geweten of hun ambitie, dan kiezen ze voor het laatste. Als ze moeten kiezen voor zingeving/geloof of hun ambitie, dan kiezen ze voor het laatste.

Al die ambitieuze deelnemers van de Olympische Spelen waren mensen die daar ook niet zomaar zijn gekomen. Stuk voor stuk mensen die daar van alles voor hebben moeten laten. Hun agenda, hun sociale leven, hun eetpatroon, hun dagindeling – het werd allemaal ondergeschikt gemaakt aan de ambitie om te winnen. Van zulke sporters vinden we die ambities meestal wel bewonderenswaardig. We hebben het dan over 'gezonde ambitie'. Maar we weten ook wel dat er genoeg mensen zijn met ongezonde ambities – een stuk minder bewonderenswaardig. Het zijn mensen die niet zozeer ergens heel goed in willen worden, of verder willen komen. Maar mensen die vooral hoger, verder en beter dan anderen willen zijn. En desnoods ten koste van anderen, ten koste van relaties met anderen, ten koste van hun eigen gezondheid, ten koste van wat juist en eerlijk is. Omdat echt alles ondergeschikt is aan de ambitie om te winnen. Je kunt zulke mensen tegenkomen in de wereld van sport en media en politiek, maar net zo goed ook in je eigen omgeving. Bijvoorbeeld op je werk. Van die carrièretijgers, die zich vastbijten in hun carrière, die ten koste van veel hogerop willen komen. Als ze moeten kiezen tussen goede relaties of ambitie, kiezen ze voor hun ambitie. Als ze moeten kiezen voor een zuiver geweten of hun ambitie, dan kiezen ze voor het laatste. Als ze moeten kiezen voor zingeving/geloof of hun ambitie, dan kiezen ze voor het laatste.

Ik denk niet dat ik te veel zeg als Zacheüs ook zo iemand was die altijd voor zijn carrière koos. Die ambitie van hem had ook ergens toe geleid - zijn carrière was ook gelukt, zou je kunnen zeggen. Hij was niet zomaar een tollenaar, maar een oppertollenaar. En hij had er niet zomaar een goede boterham verdiend, maar hij was er ronduit rijk van geworden.

Deze ambitie had Zacheüs wel wat gekost. Want tollenaars waren een soort NSB'ers, landverraders. En dat Zacheüs promotie maakte bij die Romeinen, kon eigenlijk ook niets goeds betekenen. Sowieso waren tollenaars berucht dat ze meer tol vroegen dan nodig, ze profiteerden over de rug van hun volksgenoten. Afzetter die zichzelf verrijken. Waar de strengere rabbi's hun Joodse volksgenoten verboden om die Romeinse munten waarop de keizer stond afgebeeld, zelfs maar aan te raken, daar gingen die munten voortdurend door de handen van tollenaars. En hun getuigenis gold niet in de Joodse rechtbank. Zulke graaiers en verraders waren per definitie onbetrouwbaar. Tollenaars konden het daarom ook vergeten bij hun volksgenoten. Ze haatten hem. Je zag het in het verhaal dat we lezen – toen Zacheüs eraan kwam, sloten de rijen zich. Zo lieten ze hem merken dat hij het bij hen kon vergeten. Zoals bij ons een mensenhandelaar of een pooier – die kunnen gewoonweg niet goed zijn en die wil je er niet bij hebben. Zo was dat toen bij een tollenaar of bijvoorbeeld ook prostituees – als je een beetje een goed en gelovig mens was, zorgde je dat je er niets mee van doen had. En – daar ging iedereen ook maar vanuit – God wilde ook niets met zulke mensen te maken hebben, zij waren afgeschreven, verloren.

Zacheüs had zijn keuzes gemaakt. Succesvol, maar hij was er ook veel door kwijtgeraakt.

Misschien herken je Zacheüs en zijn ambitie en zijn keuzes wel en ook dat het wat gekost heeft. Bij anderen, maar misschien ook wel bij jezelf. Of je nu al veel succes hebt gehad of eigenlijk niet of nog niet, maar herken je die ambitie in je werk - altijd bezig met de volgende stap. Of in je honger naar geld. Of ligt je ambitie ergens anders – bijvoorbeeld om maar gezien te worden door het andere geslacht.

En stop je zoveel van je tijd en je geld in hoe je eruit ziet. Of is het weer anders: wil jij ten koste van alles de beste zijn in je gezin van herkomst – om maar te horen dat je goed bent en ga je daarvoor grenzen over, sus je je geweten, laat je mensen vallen, of laat je God vallen. Of liggen jou ambities op social media – wil je daar iemand zijn, of wil je daar meer aandacht, en ben je bijna niet meer van je scherm af te krijgen; en gaat dat ten koste van allerlei real life ontmoetingen en van je tijd met God. Of misschien liggen je ambities op het vlak van ‘alles voor elkaar hebben’, moet alles goed zijn, alles onder controle, alles zoals jij het in het hoofd hebt, dat het plaatje klopt. En doe je daar steeds meer voor, ga je steeds verder, maar het leven, het geluk en de liefde duw je weg. Of is het nog wat anders. En ben je dan wel geen Olympiër, maar liggen jouw ambities ook op sportief gebied en stop je er kilometers tijd in, terwijl je moeite hebt om tijd vrij te maken voor God of mensen. Nou ja, voor welke ongezonde ambitie jij gevoelig bent - als je ambities ongezond zijn, ze gaan altijd ten koste van iets. Want als je ambities ongezond hoog zijn of iets ongezonds op het oog heeft – dan maken ze altijd dat je ook bepaalde dingen laat, opgeeft, negeert, verwaarloost. Zulke ambities kosten je vooral God en mensen.

Even genoeg over Zacheüs en ons. Laten we naar Jezus gaan, en naar zijn weg kijken. En als je op dit thema naar Jezus kijkt, dan is wel duidelijk dat Jezus vindt dat je als mens moet kiezen. Jezus zegt bijvoorbeeld ergens: God en de mammon, oftewel de god van het geld – die gaan niet samen. Je kunt niet allebei dienen. Als je voor het grote geld gaat, als dat je hoogste ambitie is, dan is dat niet te verenigen met het dienen van God. Ergens anders is Jezus was ook kritisch als macht het gebied was waar de ambities van mensen lagen. En dan zegt hij tegen zijn volgelingen: bij jullie moet het anders zijn dan bij de machthebbers van deze wereld. Jullie moeten niet kijken hoe je zoveel mogelijk kunt heersen en beheersen, maar hoe je zo veel mogelijk kunt dienen. En Jezus is ergens anders bijvoorbeeld ook kritisch op mensen wiens hoogste ambitie het is om in de ogen van mensen iemand te zijn, die altijd bezig zijn met goed overkomen, om iemand voor te stellen. Ook daar is Jezus buitengewoon kritisch op.

Voor Jezus was er maar één ambitie goed en gezond en dat was wat hij noemde ‘het Koninkrijk van God’, oftewel de dingen van God. In Jezus’ eigen woorden: ‘zoek eerst het Koninkrijk van God’. Dat moest je hoogste ambitie zijn en voor de rest hoefde je je dan geen zorgen te maken. Nou ja, die boodschap lijkt aan Zacheüs dus niet besteed – zijn ambitie, zijn prioriteit had volstrekt niet gelegen bij God en de dingen van God... Hij had zeker niet de Mammon afgezworen. Hij was zeker niet bezig geweest om mensen te dienen.

Dat lijkt dus volstrekt geen match tussen Zacheüs en Jezus. Die stonden zo enorm ver bij elkaar vandaan. Dat kon niets worden. En welke zichzelf serieus nemende rabbi wilde nou zo’n zichzelf verrijkende landverrader? Zo’n overduidelijke en openlijke zondaar? Die wil je als rabbi niet in je kring, niet onder je volgelingen, zelfs niet in je beginnersklas. Dat zou toch alleen maar mensen afstoten? En Zacheüs kon toch ook wel uitrekenen dat hij niets te zoeken had bij zo’n rabbi als Jezus? En toch... Zacheüs zoekt Jezus te zien, staat er. Blijkbaar zat er toch iets bij Zacheüs niet lekker t.a.v. zijn leven. Blijkbaar hadden God, geloof, godsdienst hem toch niet helemaal losgelaten. Blijkbaar had wat hij gehoord had over Jezus hem doen besluiten om op zoek te gaan. Hij wilde Jezus zien, stond er twee keer. Hij wil wel op een afstand blijven. Maar hij heeft er ook wel wat voor over. Denk je maar in dat een topambtenaar of een geslaagde zakenman een boom inklimt om iemand ongezien te kunnen bekijken. Dat is toch gênant. Maar Zacheüs doet het. Het moet hem enorm aangetrokken hebben wat hij over Jezus had gehoord. Misschien wel dat randfiguren bij Jezus wel kans maakten en dat Jezus vertelde dat zij wel door God gezien werden. Misschien wel dat Jezus anders was dan die veroordelende godsdienstige leiders die hij kende. En misschien heeft hij wel gehoord hoe kritisch Jezus was tegen de leidende godsdienstige stemmen die Zacheüs altijd afkeurend hadden aangekeken, die hem altijd hadden buitengesloten. We weten het niet. Maar in ieder geval: Zacheüs zocht Jezus te zien.

En, net zo verrassend dat Zacheüs wat bij Jezus zoekt, blijkt Jezus ook wat in Zacheus te zien. Want hij staat stil bij die boom waar Zacheüs zich in verstopt had, roept Zacheus tevoorschijn. Niet om hem voor schut te zetten of een slecht gevoel over zichzelf te geven. Maar om met hem te zijn, er voor hem te zijn. 'Zacheus, vandaag wil ik bij jou thuis zijn'. Alsof Jezus bij een NSB'er vraagt of hij langs mag komen voor het avondeten. En het is niet zo dat Jezus niet weet met wie hij te maken heeft. Hij noemt Zacheüs bij zijn naam. En in de bijbel is het vaker zo dat als je iemands naam kent, je diegene dan ook echt kent. Jezus kende Zacheüs – helemaal. En toch wil hij bij hem zijn. Zacheus vindt het fantastisch, want er staat: met vreugde ontvangt hij Jezus bij hem thuis.

Mooi die vreugde. We weten allemaal hoe goed, hoe mooi, hoe belangrijk dat is dat je die ergens diep van binnen hebt – vreugde. En we weten ergens ook dat rijke mensen, de geslaagde carrièrejagers, de topambtenaren, de succesvolste managers – die niet per se veel vreugde hebben. In de meest chique restaurants wordt niet het meest gelachen. In de torenflats met de duurste appartementen zie je echt niet de meest tevreden gezichten. Had Zacheüs vast ook bij zichzelf gemerkt – je kunt al je ambities waarmaken en toch weinig echte vreugde hebben. Had Zacheüs vast ook gemerkt - want je rent niet een boom in om je daar te verstoppen om zo een of andere rabbi te kunnen bekijken; dat doe je niet als je volstrekt tevreden en gelukkig bent. Zacheus miste iets.

Zacheüs vindt het bij Jezus.

En dan is Zacheüs zo blij. Dit was blijkbaar precies wat hij nodig had. Jezus is precies wat hij nodig heeft. En wie je ook bent – of je zo'n carrièrejager bent als Zacheüs of een streber op je opleiding of dat je buitengewoon veel moeite doet om er voor te zorgen dat werkelijk iedereen positief over je spreekt of dat je ambitie ligt om de beste gelovige te zijn die er maar is. Of wat je ambitie ook is. Of dat je je ambitie hebt opgegeven, omdat je denkt dat bij jou toch niets echt zal lukken. Of dat je net als Zacheüs een outsider bent of bent geworden. Of dat je helemaal niet zo lijkt op Zacheus. Hoe dan ook, wie je ook bent: Jezus biedt precies wat jij nodig hebt. Hij is precies wat je nodig hebt. En als je dat ontdekt, is er vreugde.

De mensen waren trouwens niet blij voor Zacheüs. Ze vonden het maar niets dat Jezus dit deed. 'Hij is het huis van zo'n zondaar binnengegaan', zeggen ze over Jezus. Je proeft de afkeuring. Als Jezus bij zo'n gecancelde kerel binnenging, dan moesten ze Jezus misschien ook wel gaan cancellen...

Maar Jezus vindt het prachtig wat er met Zacheüs gebeurt. Zeker als Zacheüs verklaart heeft dat hij de helft van zijn bezit aan de armen geeft en als er iemand is die hij afgeperst heeft, vergoed hij het viervoudig. En Jezus zegt: vandaag ben je gered! Je was verloren en afgeschreven; maar je bent nu tot zegen van anderen. Echt een kind van Abraham. En Jezus verklaart vervolgens richting de afkeurende stemmen dat dit precies is waar hij voor gekomen was – randfiguren als Zacheüs te zoeken en te redden.

Ik sluit af. Drie takeaways voor ons die ook gaan over de weg van Jezus.

1. Sluit niemand uit voor de weg van Jezus.

Want in dit verhaal van deze zoekende oppertollenaar die bij Jezus belandt, zit daar de boodschap in dat je niemand bij voorbaat kan afschrijven. Want misschien is die al te ambitieuze dame bij jou op kantoor, of die oom van je die zijn leven lang bezig is om zichzelf te verrijken of die vriendin die alleen maar bezig lijkt met mannen scoren. Natuurlijk staat hun ongezonde ambitie hen in de weg. Maar schrijf zo iemand toch niet af voor de weg van Jezus.

Misschien hoeft er maar iets te gebeuren en is diegene zo op de weg van Jezus beland. Je weet het nooit. Want misschien zit onder die ongezond ambitieuze buitenkant wel een zoekende ziel. Iemand die zoekt naar vervulling, vreugde, vrijheid of – al dan niet bewust – zoekt naar God. En elke zoeker kan zomaar op de weg van Jezus belanden – ook mensen die dat nooit van zichzelf hadden bedacht, of waarvan anderen dat nooit hadden gedacht. Ik kan je er allerlei voorbeelden van vertellen – er zitten er ook een heel aantal in ons midden. Sluit niemand bij voorbaat uit voor de weg van Jezus.

2. Eerst Jezus toelaten en dan de boel op orde – en niet andersom.

Die boodschap van Jezus voor Zacheüs was niet: 'beter je leven en kom dan bij me terug'. Dat was de boodschap van de religieuzen van Zacheüs' dagen en het is nog steeds de boodschap van veel religie. 'Zorg dat je je leven op orde krijgt, stopt met je fouten en als dat lang genoeg gelukt is, dan ben je misschien welkom bij God'. Zo werkt religie. Bij Jezus werkt het zo niet. Die zegt tegen Zacheüs: 'Zacheüs, vandaag wil ik bij jou zijn'. Dat was geen standaardzinnetje van Jezus – we horen het hem nooit en nergens anders zeggen. Maar dit was wel wat Zacheüs raakte, heel diep raakte. Jezus wilde bij hem thuis komen. Alle gelovige mensen die Zacheüs kende, wilden niets met hem te maken hebben, die zouden nooit de maaltijd met hem delen, want dat was een teken van verbondenheid. Zij wilden zich helemaal niet verbinden met Zacheüs. En hun signaal naar Zacheüs was ook: denk ook niet dat God iets met jou te maken zou willen. Ook typisch religie – mensen veroordelen en uitsluiten. Jezus is anders. Jezus zegt: 'ik kom vanavond graag bij jou eten om je duidelijk te maken dat God wel iets met jou wil.' Daarmee zegt Jezus niet dat er niets mis was met Zacheüs. Maar hij zegt: 'God ziet jou staan en daarom kom ik bij je langs. En daarna kijken we wel of dingen ten goede kunnen veranderen.' Dat veranderen is een gevolg en niet een voorwaarde.

Dat is ook vandaag de boodschap. Misschien denk je wel bij jezelf – ik ben nog niet goed genoeg voor de weg van Jezus. Ik moet eerst mijn leven meer op orde zien te krijgen. Als je denkt: dat is religie, dat is niet Jezus. Het is andersom: Laat eerst Jezus toe en vervolgens komt er gaandeweg meer en meer op orde. En laat Jezus steeds weer toe door op wat voor manier ook 'meer van Jezus' in je leven te krijgen en gaandeweg komt er meer en meer op orde.

3. Breng je ongezonde ambities een slag toe

Als Zacheüs dichtbij Jezus is, voelt hij aan dat zelfverrijking, graaiend, grenzeloze ambitie – dat het niet klopt. En hij weet wat hij moet doen, hij weet wat hij *wil* doen – afstand doen van wat hem hindert. Dat is belangrijk als je verder wil komen op de weg van Jezus – afstand doen van wat je hindert. En als dat ongezonde ambities zijn, dan moet je die een slag toebrengen. Zoals Zacheüs deed. Het symbool van zijn ambitie was natuurlijk zijn rijkdom. En daarom doet hij er afstand van. Dat is ook het beste wat je kunt doen. Als iets veel te belangrijk voor je is geworden, als er iets is waar je veel te veel ambitie voor voelt, dan moet je die ambitie een slag toebrengen. Dus als geld je topambitie is of dreigt te worden, geef er dan flink veel van weg. Als je agenda heilig voor je is, geef je tijd dan weg aan mensen die jou niet omhoog zullen kunnen helpen. Als je aantal volgers veel te belangrijk voor je is, stop dan met denken wat goed zal vallen bij je volgers, maar ga eerlijk zijn en delen wat werkelijk goed is. Als je al te extreme ambities hebt t.a.v. fitheid en uiterlijk, dan ga je rust nemen en mensen onder ogen komen als jezelf. Als je hoogste ambitie is om complimenten en goedkeuring van anderen te krijgen – dan stop je voor minstens twee maanden of gewoon voor altijd met je social media of met je strava of dat soort dingen. Als je op welk vlak ook een ongezonde ambitie herkent, breng die een slag toe.

Wat mij betreft een goed verhaal vandaag. Wij die ook alle kansen hebben om ons te laten leiden door ongezonde ambities. We doen er goed aan te doen zoals Zacheüs. Waar we ook op de weg van Jezus zitten en ook als we nog aarzelen of we die weg wel willen gaan. We doen er goed aan om net als Zacheüs op zoek te gaan naar Jezus, opnieuw en opnieuw. En als je op zoek gaat naar Jezus, dan heb je goede kans dat Hij bij je 'langskomt' – in een tekst, in een beeld, in een ontmoeting met iemand, in een lied, of hoe dan ook. En als je je door hem gezien weet, dan komt er vreugde die je nergens anders kunt vinden. En je ambities gaan ook veranderen. Minder voor jezelf, meer voor anderen. Daar wordt je werkelijk beter van en anderen ook.

Amen.